

Godt kjeoppdrett!

Forfatter

Helga Kvamsås, TINE

Hege Gonsholt, Topp Team Fôring Geit

Margrete Eknæs, Topp Team Fôring Geit

Sammendrag

Fôring og stell av kjea under oppdrettet har stor betydning for ytelse og mjølke kvalitet i første laktasjon. Vi ønsker geiter som er gode grovfôr - etere og som er sosialiserte og lette å handtere. Vi må ha fokus på god oppdrettsfôring og godt miljø hele første leveåret for å få robuste og produktive dyr som kjeer årsgamle.

Publisert

2011

Referanse

Sau og Geit nr.6/2011

Utskriftsdato

07.12.2023 www.fag.nsg.no

Godt kjeoppdrett!

Fôring og stell av kjea under oppdrettet har stor betydning for ytelse og mjølke kvaliteten i første laktasjon.

Vi ønsker geiter som er gode grovfôr-eterere og som er sosialiserte og lette å handtere. Vi må ha fokus på god oppdrettsfôring og godt miljø *hele* første leveåret for å få robuste og produktive dyr som kjeer årsgamle.

Sett mål for tilvekst gjennom første året

I en geiteflokk med middelvekt på voksne geiter på 55-60 kg, bør åringene ha ei vekt på 45-50 kg kort tid etter første kjeing, dvs. minst 85% av voksen vekt. Store åringer i godt hold har høyere ytelse, høyere fettprosent og lavere innhold av frie fettsyrer i melka etter kjeing enn mindre åringer i dårligere hold.

Størrelsen på dyret er den mest effektive metoden for å påvirke grov-

fôropptaket. Store åringer har bedre forutsetninger for et høyt grovfôr-opptak og vil trenge mindre energi til egen vekst i andre leveår.

Sett mål for hvilken vekt *du* ønsker å oppnå på åringene i din flokk!

Anbefalt vektutvikling de første månedene

Tilvekst i melkefôringsperioden bør være 170-190 g/dag for geitekje og 180-200 g/dag for bukkekje (avvenning ved 6-7 ukers alder). Geitekje på 2 måneder bør veie 12-14 kg og bukkekje på samme alder 14-15 kg dersom fôringa i melkeperioden har vært god.

Fram til 4-5 måneders alder bør geitekjea ha lagt på seg ytterligere 10-12 kg og veie 24-26 kg.

God start er avgjørende!

Nok råmelk av god kvalitet er livsviktig for det nyfødte kjeet som ikke har utviklet egen motstandsevne mot sjukdomsfremkallende organismer i miljøet. Kjea skal ha råmelk så snart

som mulig og helst innen 2 timer; 50 ml pr. kg kroppsvekt, ca. 2 dl til et nyfôdt kje pr. mål og minimum 3 mål (6 dl) første døgnet. Om råmelka skal være fra ku eller geit avhenger av smittestatus i flokken. Den beste måten å sikre råmelktilgangen på er å ta kjeet fra mora like etter fødsel og melke mora.

La kjea få trekkfri, tørr bing med anledning til å ligge på tett underlag. Det er svært viktig at kjea har nok plass til å bevege seg og leike, spesielt fra 3-4 ukers alder.

Fri tilgang eller restriktiv melkefôring?

Det er fullt mulig å oppnå gode resultater både ved individuell tildeling og ved fri tilgang på melk de første ukene. Uansett fôringsmåte er det viktig at kjea får tilstrekkelig næring til god vekst, gradvise overganger til nye fôrslag og tidlig utvikling av drøvtyggerfunksjonen.

Individuell tildeling gir god kontroll med hvert enkelt dyr. Fôringsmåten er tidkrevende, men bidrar til tidlig opptak av annet fôr da kjea ikke har tilgang til melk hele døgnet.

Ved individuell tildeling må kjea få drikke minimum tre ganger pr. dag de første to leveukene. Deretter kan to ganger pr. dag være tilstrekkelig. Det er svært viktig at melka har rett temperatur; ca. 37°C. Pass på at det ikke blir gitt for store mengder om gangen; maks 4 dl pr. mål de første to ukene og maks 3/4 liter pr. mål seinere.

Smokkfôring fra kjebar eller automat er måten som ligger nærmest det naturlige for kjeet. Brukes smokkbøtter, tilrår vi 10-12 kje og 2 smokkbøtter pr. bing - dvs. 2 kje pr. smokk. Fôringsmåten krever lite arbeid når kjea er tilvent. Drikke fra smokk gir høyere spyttproduksjon og lavere drikkehastighet, noe som er gunstig med hensyn til fordøyelsen. Tilgang på melk hele døgnet gjør at kjea kan ta opp store mengder. De vanlige melkefôringsautomatene er tilstrekkelig til 50-60 kje. En må hele tiden følge nøye med kjea og vite at alle drikker og får i seg den næringa de trenger. Kje som

Tabell 1.

Alder i uker	Vekt, kg
1	8-9
2	12-14
3	18-19
4	22-25

ikke går med mødrene trenger omsorg og oppmerksomhet og må håndteres daglig for å sikre at de blir lette å ha med å gjøre seinere.

Fersk eller sur melk

God surmelk har lang holdbarhet og gunstig virkning på fordøyelsen. Melkeerstatninger kan syrnas med 1 liter kulturmelk eller Cultura i 30 liter ferdig utblanda drikke (30-35°C). For å få god syring er det avgjørende å røre godt under syrningsprosessen og ha en romtemperatur på 20-25°C i ca. 1 døgn.

Fersk melk må blandes for hvert mål eller hver dag ved bruk i kjebar/smokkbøtte. Ved bruk av surmelk må smokkbøtter/kjebar rengjøres godt 2-3 ganger pr. uke. Bruk av fersk melk krever rengjøring av fôringsutstyr hver dag for å unngå vekst av uønskede bakterier.

Det er mange ulike melkeerstatninger på markedet. Bruk blandinger beregnet på kje/lam og følg nøye blandingsforholdet som er angitt.

Tidlig tilgang på kraftfôr er viktig

Kje er å regne som enmaga ved fødsel og de skal i løpet av noen uker utvikle seg til drøvtyggere. Det er svært viktig at denne utviklinga kommer i gang så raskt som råd.

Enzymene i fordøyelsessystemet ved

Tabell 2. Eksempel på fôrplan til kje med bruk av smokkbøtte eller automat

Alder i dager	Melkeerstatning	Kraftfôr	Høy
1	Råmelk, minst 6 dl		
2- ca 45	Fri tilgang på surmelk fra smokkbøtte eller drikke fra automat	Etter appetitt	Etter appetitt
Fra ca 45 dager til ca 4-5 måneder		Etter appetitt	Etter appetitt

Tabell 3. Eksempel på fôrplan til kje med individuell melkefôring

Alder i dager	Melkeerstatning	Kraftfôr	Høy
1	Råmelk, minst 6 dl		
2-7	0,7-0,8 l/dag *)	Litt	Etter appetitt
8-14	1,2 l/dag *)	Etter appetitt	Etter appetitt
15- ca. 45	1,2-1,5 l/dag	Etter appetitt	Etter appetitt
Fra ca. 45 dager til 4-5 måneder	(0,5 l/dag i 3-4 dager før avvenning)	Etter appetitt	Etter appetitt

*) Må fordeles på min. 3 mål

fødsel er tilpasset melkefôring. For å endre enzymproduksjonen og utvikle en mikrobeflora i vomma som skal fordøye grovfôr, er det nødvendig at kjea tar opp kraftfôr og seinere grovfôr.

Kraftfôret stimulerer vomutviklingen ved å tilføre mikroorganismer til vomma fra miljøet. Bakterier og protozoer i vomma vokser raskt på kornproduktene i kraftfôret og gjæringa i vomma kan komme i gang. Gjæringsproduktene, fra omsetning av kraftfôr spesielt, vil stimulere til utvikling av vomveggen (papillene) og gjøre opptak av næringsstoffer fra vom til blod mulig. Utviklingen av vompapillene går raskere hos små kje enn eldre dyr. Det er derfor viktig å stimulere denne utviklingen så fort som mulig, det vil si ved å tildele kraftfôr allerede fra første leveuke.

Bruk kraftfôr beregnet til dyr i vekst, altså kraftfôr til kalv eller kje/lam. Slikt kraftfôr smaker godt, har god proteinkvalitet og ekstra tilsetning av vitaminer.

Grovfôr vil stimulere til størrelse og utvikling av muskulatur i vomma. Det er avgjørende at grovfôret er av god kvalitet og ikke har for grov struktur.

Kjea skal alltid ha fri tilgang på temperert vann og salt.

Vaksinering

Vaksinasjonsanbefalingene baserer seg på erfaring i ulike områder over flere år. Kje vaksineres to ganger med 4-6 ukers mellomrom, helst før de slippes på beite. De kan vaksineres så tidlig som ved 4 ukers alder dersom de ikke har fått råmelk av geit, men bør være 6-8 uker dersom de har fått råmelk av egen mor.

Avvenning fra melk

Styr tidspunkt for avvenning etter størrelse og tilvekst, ikke bare etter alder! Kontrollér tilvekst etter ca. 6 uker med melkefôring. Kjea bør ete minst 0,1-0,2 kg kraftfôr og noe grovfôr før avvenning. Kje som går på automat eller kjebar/smokkbøtte bør avvennes brått. Redusér aldri det anbefalte blandingsforholdet for melkeerstatning.

Fôring etter avvenning

TINE Rådgiving anbefaler fri tilgang på kraftfôr og grovfôr av god kvalitet fram til 4-5 måneders alder. En må alltid følge med på gjødselkonsistens og justere fôringa ut fra det. Kraftfôret må fremdeles være en type beregnet til dyr i vekst og bør ha høy andel fiber og moderat stivelsesinnhold. I besetninger som har kjeing om høsten, vil kjea bli 6-7 mnd. før beiteslipp.

Utvikling av vom ved 6 uker ved ulike fôrassjoner:**Bare melkefôring****Melk + kraftfôrfôring****Melk + høyfôring**

Fra 4-5 mnd. alder og fram til 6-7 mnd. kan en begrense kraftfôrmengden til ca. 0,7 kg i gjennomsnitt pr. kje pr. dag.

Kontroll av tilvekst

Vei et representativt utvalg av kjea underveis i melkefôringsperioden og ved avvenning for å kontrollere om en har oppnådd ønsket tilvekst i perioden. Videre vil veiing ved ca. 4 måneders alder vise om en har lykket i god overgang til fôring med kraftfôr og grovfôr og om drøvtyggerfunksjonen er godt nok utviklet.

*Topp Team Fôring Geit
Helga Kvamsås,
Hege Gonsholt og Margrete Eknæs*

Oppsummering, perioden fra fødsel til ca. 4 måneder:

1. Riktig fôring er avgjørende når det enmaga kjeet skal utvikle seg til en god drøvtygger
2. Sett mål for ønsket vekt og kontrollér tilvekst underveis.

Ha fokus på følgende punkter:

- Råmelk; gi minst 2 dl helst innen 2 timer (totalt 6 dl første døgn)
- Kjea bør drikke 1,2-1,5 liter pr. dag ved individuell tildeling eller ha fri tilgang på melk i minst 6 uker
- God plass, trekkfri berge med liggeplasser på tett underlag
- Tilgang på kraftfôr, fint grovfôr og vann fra første leveuke
- Uansett fôringsmåte: vær nøye med renhold av fôringsutstyr!
- Styr avvenning etter størrelse og vekt i tillegg til alder
- Vaksinerings mot pulpanyre anbefales (kontakt veterinær)

Bygge nytt eller restaurere?

«Islandsk»- eller tradisjonsinnredning.
Strekmetall, plastrister, gjødseltrekk eller talle.
Glas, dører, plastplater og Orkla veggplater.
Fører også Lac-Tec mjølkedrikkautomat for lam/kje.

Grobakken Landmek A/S

2943 Rogne – Tlf 61 34 25 50
Oddgeir: mob 90 60 90 93 – e-post: grobakken.landmek@c2i.net
Knut: mob. 47 04 70 70 – e-post: knut@groland.no
www.groland.no

